

Chanoekaviering kamp Westerbork, december 1942

De foto

In het midden van de foto zien we een jonge man en een jonge vrouw die samen de Chanoeka-kaarsen aansteken. De jongeman draagt een keppel. Op de jas van de jonge vrouw is duidelijk de Jodenster te zien. Op de voorgrond staan enkele kinderen ingespannen te kijken, maar in de overvolle barak probeert vrijwel iedereen een glimp op te vangen. Er zijn mannen, vrouwen en kinderen van verschillende leeftijden. Een vrouw staat op het onderste bed van een stapelbed om zo een goed beeld te krijgen. De derde man van links kijkt recht in de camera. In het midden van de foto kijken twee vrouwen juist op het moment dat de ontsluiting wordt ingedrukt de andere kant op. Kijken ze naar de vrouw die aan de rechterzijde iets van een bed pakt? Op de bedden lijken veel dekens, kussens en bagage te liggen. Staat de kandelaar op een tafel? Er ligt een wit tafelkleed of laken over het object waar de kandelaar op staat. Op de hoek ligt een doosje lucifers. De meeste mensen op de foto dragen hun jas. Is het zo koud in de barak? Of is het hun barak niet?

Wat de foto niet laat zien

Door wie en waarom de foto gemaakt is weten we niet, maar het is aannemelijk dat deze foto gemaakt is door Rudolf Breslauer. De Joodse kampfotograaf die uiteindelijk de oorlog zelf niet overleefde.

Achtergrond

Het bijzondere van Breslauer's foto's is dat we van een aantal geportretteerden de naam en de persoonlijke geschiedenis kennen. De jongen met de keppel die de Chanoekia aansteekt is Leo Blumensohn, die in 1939 als eerste bewoner van het vluchtelingenkamp Westerbork werd ingeschreven en die in het kamp een jeugdgroep opzette. Door dit werk had hij de mogelijkheid langer in Westerbork te blijven, maar hij besloot samen met zijn ouders op transport naar Auschwitz te gaan toen hun naam op de deportatielijst kwam te staan. Leo overleefde de kampen, zijn ouders niet.

Blumensohn: "Met Chanoeka kwam ik op het idee om met de kinderen van mijn jeugdgroep naar de grote barakken te gaan om de chanoekalichten aan te steken voor de oude mensen. Honderden kinderen en vele volwassenen kwamen Chanoeka vieren. We staken niet alleen de lichten aan, maar ook zongen we voor de mensen in de barakken. Elke avond gingen we van barak naar barak en ik stak de lichten aan en de kinderen begonnen te zingen. Dan zong de hele barak "Ma'oz tsoer" mee, wat we altijd met Chanoeka zingen. We hadden maar een chanoekalamp. De kaarsjes kreeg ik van het kantinepersoneel. We zongen allerlei liedjes tot het laatste lichtje was opgebrand. Het zingen gaf de mensen een gevoel van saamhorigheid en een grote band met het Joodse volk. Het gaf een beetje licht en hoop in die barakken. Daar putten we echt kracht uit. Ik herinner me dat we dat in ieder geval twee jaar gedaan hebben."

De viering op de foto vond plaats in barak 64. Gevangene Klaus Siegel was die dag aanwezig: "Een andere ervaring die bijdroeg tot versterking van de kameraadschappelijke sfeer was het geslaagde Chanoekafeest dat in onze barak werd gevierd en door alle leden en bijna alle bewoners van de barak werd bijgewoond. Ernst Cosman (...) hield een voordracht waarin hij vertelde hoe de Joden leden onder het juk van de Griekse bezetter en over de heldendaden van de Macabeeers die het Joodse volk aanvoerden en het land wisten te bevrijden. Het toeval wilde dat de kampcommandant Gemmeker met zijn gevolg op dat moment voor een routinecontrole de barak binnenkwamen. We sprongen allemaal in de houding, zoals was vereist wanneer de commandant of iemand anders in Duits uniform de barak betrad. Gemmeker beval ons door te gaan. We gingen weer zitten en Ernst hervatte zijn voordracht. Gemmeker verbleef nog enige tijd in de barak. Later hoorden we dat hij, na het verlaten van de barak, aan de Joden die hem vergezelden uitleg vroeg over de betekenis van het Chanoekafeest en meer wilde weten over onze groep. Het bleek dat hij onder de indruk was van de sfeer die er bij ons heerste. Sindsdien nam de groep een uitzonderingspositie in." De groep waar Siegel bij hoorde was die van de Palestina-pioniers, zionistische jongeren.